

## INTEGRATIVNI PRISTUPI ODGOJNO-OBRAZOVNOM RADU U DJEČJEM VRTIĆU

Arjana Miljak

## Rad na projektima

U ovom broju časopisa *Dijete, vrtić, obitelj* prezentirat ćemo, zbog ograničenosti prostora, samo jedan dio projekata koji se provode u istarskim vrtićima, i to projekte koje su vodile Karmen Uljanić iz Dječjeg vrtića *Neven* iz Rovinja, Sandra Vlahov, Mirjana Gulja i Marija Čus iz Dječjeg vrtića *Olge Ban* iz Pazina.

Na skupovima u Čakovcu i, posebice, u Puli, koji se održao 5. i 6. lipnja 1999. godine sastao se velik broj odgajatelja iz različitih vrtića diljem Republike Hrvatske koji su uključeni u istraživanje odgojne prakse. Putem postera izložena su i prezentirana vrijedna iskustva u radu na projektima i promjene nastale u njihovim vrtićima, u njihovom radu i njihovom dostignućima na drugim područjima ove složene problematike. Nama se ta postignuća čine toliko vrijednim da nam je namjera, ako nam uvjeti budu dopustili, objaviti priručnik koji će biti skupno djelo svih odgajatelja iz Dječjih vrtića Istarske županije koji sudjeluju u preobrazbi dječjih vrtića u dječju kuću.

**P**od pojmom projekta razumijevamo se različiti oblici integriranog učenja i istraživanja djece i odgajatelja. U našoj odgojnoj teoriji i praksi postoje različiti oblici takvog učenja koji se nazivaju **projekti**. Pokušat ćemo izložiti samo neke, ne umanjujući njihovu važnost i vrijednost za našu odgojnu praksu i teoriju.

Najčešće se u praksi pojavljuje rad na projektu tj. na temi koju odabire odgajatelj uz eventualnu suglasnost djece. Tema koja se obrađuje na takav način je u sklopu onoga što je odgajatelj planirao kao nešto važno za djecu, nešto čemu će se pristupiti s različitim područjima znanja i s različitim intenzitetom. U tom radu uloga odgajatelja može se kretati od one u kojoj on samo pomaže u izboru i olakšava organizaciju do dominantne, i to ne samo u izboru teme nego i u pristupu radu. Jedan naš autor (Školske novine br. 17 od 4. svibnja 1999, str. 4) je to ovako obrazložio: *Odgajatelji bi, preateći dječje interese nenametljivo trebali izabrati problem koji će zajednički proučavati i to tako da djeca steknu dojam da su ga ona sama izabrala.* S ovakvim se stavom i pristupom ne možemo složiti. Držimo da je s djecom potrebno iskreno i otvoreno razgovarati "kao s razboritim osobama" i, ako odgajatelj smatra da je ta tema ili problem zanimljiv za zajedničko proučavanje ili istraživanje, to valja djeci izložiti i objasniti.

**Katz** (1998.) rad na projektima smatra temeljnim pristupom u integriranom proučavanju i određuje ga kao temu (tematsko poučavanje) koja se zajedno s djecom izučava dublje i potpunije kako bi oni što bolje upoznali i snalazili se u svom neposrednom okruženju. Tema jest dio kurikuluma ili programa unaprijed određenog iako se dopušta fleksibilnost u izboru.

Slično stajalište ima i **Program Korak po korak**, humanističko-razvojni pristup u vrtiću. On ističe ulogu odgajatelja u iniciranju teme projekta, iako zaključuje da će: *djeca biti motivirana na istraživanje teme samo ako su njihova pitanja osnova takvog istraživanja.* (str. 103). Predlaže model takvog pristupa na temelju tri ključna pitanja na koja odgovaraju djeca: 1. ŠTO ZNAM?, 2. ŠTO ŽELIM ZNATI?, 3. ŠTO SAM NAUČIO?

U našoj se odgojnoj praksi najčešće pojavljuju ovi oblici rada na projektu.

Vrlo blizu takvog shvaćanja može biti projekt nekog događanja koje odabiru i realiziraju djeca uz suglasnost odgajatelja koji im u tome pomaže. Takav je primjer projekt djece iz Dječjeg vrtića *Neven* iz Rovinja, Područni vrtić *Rovinsko selo* (odgajateljica Karmen Uljanić) koji su planirali, organizirali i odglumili sva događanja kao na istarskoj svadbi.

Rad na projektu može biti i onaj rad koji odgajatelju služi da bi što temeljitije istražio mogućnost djece u određenom području znanja i s njima ili uz pomoć njih izmislio različite praktične aktivnosti i igre koje im omogućuju zanimljivo učenje i istraživanje. To smo nazivali istraživački projekt odgajatelja. Upravo u tom izmišljanju različitih praktičnih aktivnosti i igara u svezi određene problematike koja se istražuje a koju smo često intuitivno određivali, griješili i ispravljali pogreške jest jedna, od vrijednosti takvog rada odgajatelja. Takvi su naši projekti o početnom čitanju i pisanju koji su se provodili skoro u svim vrtićima obuhvaćeni ovim istraživanjem odgojne prakse. Pokušavali smo odgovoriti na sljedeća pitanja: kad se pojavljuje i kako se razvija interes djece za pisanje i čitanje, koje aktivnosti i igre ponuditi djeci u koje vrijeme i kada. O tome imamo vrijednih iskustava i puno zanimljivih materijala, sakupljenih igara i aktivnosti (postoje čak tri uvezane brošure prikupljenih aktivnosti i igara) koje bi trebalo objediniti i po mogućnosti istražiti i odrediti razvojnu progresiju ili razvojni slijed, uz još moguće dopune ili pak ispravke. Slično je i s projektom o ranom učenju matematike koje se provodi u Dječjem vrtiću *Gajnice* u Zagrebu (odgajateljica Ivančica Gudićek i pedagogica Marija Šegović). U ovom radu dolaze do izražaja naša temeljna načela: sa svakim djetetom bez obzira na dob treba se ponašati kao s razboritom osobom, pažljivom promatranju, razumijevanju i interpretiranju dječjih aktivnosti, na temelju čega je moguće otkriti što dijete zna, umije i što ga interesira. U tako stvorenom ozračju u grupi, vrtiću moguća je provjera ili istraživanje Brunerove teze o tome da se svakom djetetu određena znanja mogu učiniti razumljivim ako mu se pristupi na ispravan način i ako mu se ponudi puno praktičnih aktivnosti u svezi te problematike. **Maria Montessori** je pružila najbolje dokaze i prije postavljanja Brunerove teze da to u prak-

si zaista može funkcionirati. Njezini materijali za učenje matematike na primjer, koji zahtijevaju puno praktičnog rada djece, omogućuju im da prije polaska u školu ovladaju računskim operacijama do 10 000, i ne samo to, nego i da znaju računске operacije s razlomcima, što predstavlja problem čak i djeci u višim razredima osnovne škole. Mi smo se također uvjerali u ispravnost ove teze, posebice u svezi problematike početnog čitanja i pisanja. Mnogstvo zanimljivih praktičnih aktivnosti sa slovima koje su izmislili odgajatelji iz različitih vrtića u Hrvatskoj pokazali su da, u najvećem broju slučajeva djeca savladaju ovo umijeće bez teškoće.

Drugi oblik rada na projektima jest onaj koji potječe iz **Reggio pedagogije**. Držimo da se u tom radu ne treba bojati naših varijacija već ih naprotiv, treba podržavati. Zato smo, na posljednjem sastanku u Istri, takve projekte nazvali **istarskim projektima**. Za očekivati je da će biti još takvih varijacija (projekt djece i odgajatelja).

Rad na projektu prema ovom pristupu jest izražavanje teme koju odabiru djeca uz pomoć i potporu odgajatelja. Ovaj pristup zahtijeva pažljivo promatranje djece, bilježenje njihovih razgovora, zapažanja, interesa, na temelju čega se zajednički određuje tema projekta. Na tom putu nema utabanih staza, nema strogo određenog cilja. Moguće su različite promjene iznesenih prijedloga ili hipoteza, suglasno razvoju u istraživačkom radu. Tu odgajatelj istražuje sve što djeca mogu, koliki su njihovi kapaciteti, što ih sve zanima, kako pristupiti temi koju su raspravili s djecom. Jednom riječju, u radu na projektu uče i istražuju i djeca i odgajatelji. Odgajatelji ne samo da uče o temi koja će se istraživati nego i o tome kako djeca uče, kako razmišljaju, što zapažaju i kako se izražavaju u različitim medijima - jezicima ili načinima izražavanja (crtežom, glinom, drvom, plastikom, žicom i dr.).

Za razliku od drugih pristupa, temu izabiru djeca u dogovoru s odgajateljima i nikakvih podvala ne smije biti. Teme mogu biti raznovrsne, od najjednostavnijih, npr. *Kako urediti ili rasporediti namještaj u sobi, do svemira i svjetlosti*. Jednostavne teme imaju prenosit jer ih djeca mogu istražiti samostalno, bez velike pomoći odraslih.

Prvi, uvodni dio, izbor teme, nije ni najmanje jednostavan i lagan posao. Temelji se na pozornom slušanju djece, njihovih razgovora, pitanja, zanimanja, zapažanja koja valja zabilježiti (dokumentirati), o čemu onda treba raspravljati. Razgovara se i raspravlja o temi kao i o načinu realizacije projekta. Ne samo da odgajatelji postavljaju hipoteze o mogućnosti realizacije, nego to očekuju i od djece. Zatim se radi nacrt projekta i to po mogućnosti svako dijete posebno, a zatim se odabere jedan koji se zajednički nadopunjuje. Ako je tema biblioteka djeca mogu nacrtati s kim sve žele razgovarati, kakav raspored razgovora žele, što moraju sve pročitati o zadanoj temi da bi je mogli bolje istražiti.

Nacrt služi da bi ideja bila što jasnija, zato ih uspoređuju među sobom, dogovaraju se čiji je nacrt najprecizniji i najpotpuniji, što ne znači da se on tijekom istraživanja neće mijenjati. Njihove rasprave, zapažanja treba zapisivati ili snimiti magnetofonom, kasetofonom, videokamerom kako bi odgajatelji imali dokumentaciju

o izboru i tijeku rada na temi.

Svaki se korak u istraživanju mora pažljivo bilježiti, raspraviti s djecom i na panoima u vrtiću izložiti kako bi se vidjelo, posebice kako bi roditelji vidjeli, što je od velike važnosti, što sve djeca mogu, rade i istražuju u vrtiću. Odgajatelju je posebno važno, za to mu služi dokumentacija, da može u svakom trenutku interpretirati ono što se događa tijekom rada i globalno projicirati sljedeći korak. Zato se drži da je važniji proces nego produkt istraživanja, da se konačni produkt ne može planirati nego se može samo globalno predvidjeti. Zato oni umjesto izraza planirati koriste izraz projicirati.

Uči ih se slobodno raspravljati o različitim stajalištima, zajednički odlučivati o najboljim rješenjima, uči ih se da su pogreške sastavni dio procesa učenja i istraživanja, zato se bilježe pogreške koje su načinjene u nacrtu projekta. Zanimljiv je primjer jednog projekta u Reggio vrtićima koji su izabrala djeca, o tome kako će pomoći djeci koja će sljedeće godine doći u vrtić. Kako pomoći toj djeci da se brzo snađu u prostorima vrtića i da znaju odrediti kako će doći do njihove sobe. Djeca su pravila tlocrt vrtića i nacrtala put kojim će se nova djeca kretati. Htjela su unaprijed poslati takav nacrt novoj djeci. Kad je svako dijete izradilo nacrt, odredili su dva koja najbolje pokazuju put, ali od dva nisu mogli odabrati jedan. Složili su se da će o izboru najboljeg pitati trogodišnjake u svojem vrtiću. Djeca su od dva ponudena birala jedan na način da su svrstavala u red izraza onog djeteta čiji im se nacrt učinio jasnijim i tako su odlučili o izboru.

Međutim, valja istaknuti da ovakav rad na projektima ne može zainteresirati svu djecu u grupi, niti da cijelo vrijeme boravka djece u vrtiću traje rad na projektu. *Što s ostalom djecom?* najčešće je pitanje odgajatelja. Ako je postignuto poticajno ozračje u grupi i u vrtiću, ako je djeci na raspolaganju velik izbor materijala, aktivnosti, igara koje su im zanimljive, ako imaju mogućnosti i izbora prostora i čak i drugih odgajatelja onda je moguć ovakav način rada. Rad na projektu može trajati samo pola do jedan sat dnevno, a ponekad i kratkotrajnije, s mogućnošću pauze i od nekoliko dana. Na odgajatelju je da procjeni i interpretira zašto je nastao zastoj i kako pobuditi daljnji interes djece. Na temelju naših iskustava čini se da još ne funkcionira dovoljno kvalitetno ozračje zajedništva i suradništva među odgajateljima i stručnim timom unutar ustanove, koje bi bilo od temeljne važnosti za rad na projektu. Jer, osnovni princip rada nije samo rad jedne grupe, djece i odgajatelja, već zajedničko dogovaranje, rasprave, refleksije o tom radu. Kad su odgajatelji iz Švedske počinjali rad na projektima, pitali su jednu pedagogicu iz Reggio vrtića kako su u u njenom vrtiću postigli tu kvalitetu u radu na projektima, ona im je odgovorila: *"Zajednički smo (svi djelatnici u ustanovi) raspravljali i opet raspravljali, raspravljali, raspravljali ..."*, jasno, uz dokumentaciju koju je imao svaki odgajatelj.